

พัฒนาการของการนำแนวคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาปรับใช้ในกฎหมายไทย

DEVELOPMENT OF APPLYING PUNITIVE DAMAGES CONCEPT
IN THAI LAWS

¹สุรชัย พวงชูศักดิ์

¹Surachai Phangchoosakdi

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ประเทศไทย

Bangkokthonburi University, Thailand

¹Attorneyssp@yahoo.com

Received: July 08, 2023; Revised: July 29, 2023; Accepted: August 24, 2023

บทคัดย่อ

แม้ว่าแนวคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) จะมีรากฐานมาจาก ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) แต่ปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวได้มีการ แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) มากขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะแนวคิดของการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งในระบบประมวลกฎหมายนั้นได้มีการ พัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะผสมผสานมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่ง ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและได้มีการนำเอาแนวคิดของค่าเสียหายในเชิง ลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งใช้เป็น มาตรการทางกฎหมายหนึ่งในการสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคม โดยการนำแนวคิดดังกล่าว มาปรับใช้ในกฎหมายไทยเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ.2545 และพบว่าการนำมาปรับใช้มิได้หยุดอยู่แค่เพียงพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ.2545 เท่านั้น ยังคงมีการพัฒนาและมีการนำมาปรับใช้กับกฎหมายลักษณะเฉพาะหรือที่ เรียกว่า “กฎหมายเทคนิค” อยู่อีกหลาย ๆ ฉบับในรอบกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ผู้เขียนหวังว่าสักวัน

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

หนึ่งแนวความคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษนี้ น่าจะสามารถนำมาปรับใช้กับประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทได้ด้วย อันจะเป็นการขยายกรอบของการ เยียวยาและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหายได้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการพัฒนากฎหมาย ละเมิดไปสู่อีกระดับหนึ่งที่สังคมสมควรได้รับการคุ้มครองดูแลจากกฎหมายละเมิด

คำสำคัญ : ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ, ค่าเสียหายเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง, ค่าเสียหายเพื่อการแก้แค้น

Abstract

Even though the Punitive Damages Concept is based upon the Common Law, the said Concept is currently widespread and acceptable among the countries using the Civil Law more than ever. In this respect, this may be due to the fact that the concepts of civil damages determination in the Civil Law have been more integratedly developed and changed. Thailand is regarded as a country using the Civil Law and applying the Punitive Damages Concept in Thai laws to enhance the efficiency in governing the laws, as well as using them as a legal measure in creating fairness for society. Application of the aforesaid Concept for Thai laws has originated from the time at which the Trade Secret Act, B.E.2545 (2002) has been promulgated and the application mentioned above do not cease only to the Trade Secret Act, B.E.2545 (2002). There are still development and application for several additional specific laws or called “technical laws” in more than past decades. The Writer aspires that on certain days in the future the Punitive Damages Concept is also likely to apply to the Civil and Commercial Code on Wrongful Act, which is primary legislation, which shall expand the frame of remedy and create more fairness for the damaged parties, as well as develop the laws on wrongful act up to another level which is expedient to protect the society.

Keywords : Punitive Damages, Exemplary Damages, Vindictive or Retributive Damages

บทนำ

บทความนี้ผู้เขียนมุ่งที่จะให้ผู้อ่านได้มองเห็นถึงพัฒนาการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาของการนำแนวความคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) มาปรับใช้ในกฎหมายไทย ซึ่งแม้ว่าแนวความคิดนี้จะมีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common

Law) แต่ปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวก็ได้เริ่มแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งในระบบประมวลกฎหมายได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะผสมผสาน โดยมีการนำเอาแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษที่บังคับให้อยู่ในระบบกฎหมายจารีตประเพณีมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในแต่ละประเทศเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยบางประเทศนั้นได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน แต่ในบางประเทศแม้จะยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ก็ได้มีการนำเอาแนวความคิดนี้ไปบังคับใช้ในทางปฏิบัติของศาล

ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายที่มีการนำเอาแนวความคิดของค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนใช้เป็นมาตรการทางกฎหมายอย่างหนึ่งในการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหายและบุคคลโดยทั่วไปในสังคม โดยการนำเอาแนวความคิดของค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทยได้เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2545 คำว่า “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ” ซึ่งเป็นคำที่นักกฎหมายไทยไม่ค่อยคุ้นเคยนักได้ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นทางการเมื่อมีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ได้มีการนำเอาแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาใช้บังคับโดยบัญญัติให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษ หรือที่เรียกว่า “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ” จากการกระทำละเมิดความลับทางการค้า (พระราชบัญญัติ ความลับทางการค้า พ.ศ. 2545, มาตรา 13) อันแสดงให้เห็นถึงการยอมรับในการนำแนวความคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษที่บังคับให้อยู่ในระบบกฎหมายจารีตประเพณีมาบังคับใช้ในกฎหมายไทย โดยพระราชบัญญัตินี้ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่ได้มีการนำแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้นักกฎหมายไทยและประชาชนโดยทั่วไปได้รู้จักกับแนวความคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสร้างความประหลาดใจและเป็นที่น่าสนใจวิพากษ์วิจารณ์กันในหมู่ของบรรดานักกฎหมายถึงที่มา ข้อดี ข้อเสีย และความเหมาะสมในการนำแนวความคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในกฎหมายไทย ตลอดจนจุดประกายความคิดให้แก่บรรดานิสิตนักศึกษาภาควิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้อย่างมากมายในขณะนั้น

ผู้เขียนเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสนใจและได้มุ่งศึกษาค้นคว้า ตลอดจนทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการนำแนวความคิดของค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทย โดยได้เริ่มทำการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทเมื่อปี พ.ศ.2548 ถึง 2549 ชื่อวิทยานิพนธ์เรื่อง ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ : การนำมาใช้ในระบบกฎหมายไทย (Punitive Damages : Applicability and

practicability in Thai Legal System) จากนั้นได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอก เมื่อปี พ.ศ. 2550 ถึง 2553 ชื่อคุณฐิติพนธ์เรื่อง ค่าเสียหายในเชิงลงโทษทางละเมิด (Punitive Damages in Tort) ซึ่งหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วผู้เขียนยังคงให้ความสนใจและติดตามการนำแนวความคิดของค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยพบว่าการนำแนวความคิดของค่าเสียหาย ในเชิงลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทยนั้นมิได้หยุดอยู่แค่เพียงพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 เท่านั้น ยังคงมีการพัฒนาและมีการนำเอาแนวความคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับกฎหมายลักษณะอื่น ๆ อีกหลายฉบับ ซึ่งน่าจะเป็นที่ยืนยันได้ว่าแนวความคิดของค่าเสียหายในเชิงลงโทษถือเป็นมาตรการทางกฎหมายหนึ่งที่มีประโยชน์สามารถสร้างประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้คนในสังคมได้จริง ซึ่งผู้เขียนได้เห็นถึงความสำคัญและต้องการเรียบเรียงให้เห็นถึงพัฒนาการของการนำแนวความคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทย อันจะเป็นความรู้และเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จะทำการศึกษาต่อไปในอนาคต

โดยก่อนเข้าสู่เรื่องราวของกฎหมายต่างๆ ที่มีการนำแนวความคิดของค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้ในกฎหมายไทย ผู้เขียนขอกล่าวถึง ประวัติความเป็นมา แนวความคิด ความหมาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนลักษณะและพฤติการณ์โดยทั่วไปของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ เป็นเบื้องต้น ดังนี้

ประวัติความเป็นมาของค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

เมื่อราว 2000 ปีก่อนคริสต์ศักราช ในประมวลกฎหมายฮามูราบีได้มีบทบัญญัติที่มีการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษขึ้น โดยแบ่งจำนวนค่าเสียหายในเชิงลงโทษออกเป็น 5 ลำดับ คือ (1) สองเท่า (Two-Fold) (2) ห้าเท่า (Five-Fold) (3) หกเท่า (Six-Fold) (4) สิบเท่า (Ten-Fold) และ (5) สามสิบเท่า (Thirty-Fold) เช่น มาตรา 8 ของประมวลกฎหมายฮามูราบีได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าหากว่าสิ่งที่ไม่ใช่เป็น วัว ควาย แกะ ลา หมู หรือแพะ ถ้าสิ่งนั้นเป็นของพระเจ้า/เทพเจ้า (God) หรือของราชสำนัก/พระเจ้าแผ่นดิน (Court) ขโมยคนนั้นจะต้องทดแทนค่าเสียหายเป็นจำนวนสามสิบเท่าด้วยเหตุนี้ ถ้าสิ่งของเป็นของบุคคลธรรมดาเขาจะต้องทดแทนค่าเสียหายเป็นจำนวนสิบเท่า ถ้าขโมยคนนั้นไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะทดแทนค่าเสียหายเขาจะต้องได้รับการประหาร” (Elliot Klayman and Seth Klayman, 2001 : 221-225)

ในกฎหมายโรมันก็มีการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษโดยกำหนดเป็นจำนวน 4 เท่าของค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำผิดกฎหมาย ในกฎหมายฮิตไทท์ (Hittite Law) ก็มีการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษเมื่อราว 1400 ปีก่อนคริสต์ศักราช (Susan M. Peter, 1982 : 225) อีกทั้ง

ประมวลกฎหมายอินดูก็มีการบัญญัติในเรื่องค่าเสียหายเป็นทวีคูณ (Multiple Damages) ขึ้นเมื่อราว 200 ปีก่อนคริสต์ศักราชด้วยเช่นกัน (Melvin M. Belli, 1980 : 225) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ไบเบิลฉบับเก่าของยิวที่เรียกว่า “โตราห์” (Torah) ซึ่งเป็นคัมภีร์ว่าด้วยกฎหมายของยิวและถือว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งที่พบว่า มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ จนได้ชื่อว่า “เป็นผู้นำมาซึ่งการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษสมัยใหม่

จากหลักฐานที่ค้นพบทางโบราณคดีและเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษในแหล่งอารยธรรมโบราณหลาย ๆ แห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษและเพื่อยับยั้งป้องปรามการกระทำความผิดที่มีผลต่อกระทบต่อสังคมโดยรวม แต่จะเห็นได้ว่า การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวบางกรณีมี การกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวน 4 เท่าหรือ 5 เท่า และบางกรณีมีการกำหนดค่าเสียหายเพียงจำนวน 2 เท่าเท่านั้น ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนที่อธิบายถึงเหตุผลของการกำหนดเช่นนั้นไว้ในกฎหมายโบราณเหล่านี้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร โดยแนวความคิดของ การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายโบราณเหล่านี้ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้เรื่อยมาอย่างแพร่หลายในหลายยุคหลายสมัย จนกระทั่งในราวศตวรรษที่ 13 ประเทศอังกฤษซึ่งได้รับอิทธิพลทางกฎหมายมาจากกฎหมายของโรมันก็ได้นำเอาแนว ความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาใช้บังคับในทางแพ่งเพื่อเป็นการลงโทษในกรณีที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดอาศัยทรัพย์สินหรืออำนาจหน้าที่ของตนในการกดขี่ข่มเหงผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายของโรมันที่สมาชิกสภาสูงของโรมันได้เคยกำหนดให้ชดใช้ค่าเสียหายจำนวนหลายเท่าเพื่อทดแทนความเสียหายเมื่อบุคคลใดได้กระทำการกดขี่ข่มเหงประชาชนโดยอาศัยความมั่งมีหรือทรัพย์สิน (Leila C. Orr, 2005 : 1739, 1741)

ต่อมาในศตวรรษที่ 18 ราวปี ค.ศ. 1763 ประเทศอังกฤษได้นำหลักเกณฑ์ของ การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบังคับใช้ในการพิจารณาคดีละเมิดเป็นครั้งแรก สืบเนื่องมาจากคดีของ Wilkes v. Wood (Wilkes v. Wood, 1763 : Rep. 489) ในกรณีที่มีการฟ้องร้องคดีละเมิดอันมีมูลเหตุมาจากการแทรกแซงสิทธิตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนจากความพยายามของรัฐบาลที่ต้องการจะระงับการตีพิมพ์หนังสือชื่อ North Briton ของนาย John Wilkes ซึ่งถูกสงสัยว่าเป็นข้อความที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพต่อกษัตริย์ ด้วยการเข้าไปตรวจค้นบ้านที่เป็นสำนักพิมพ์และยึดทรัพย์สินไปโดยปราศจากอำนาจและไม่มีข้อความเตือนล่วงหน้าที่เหมาะสม ซึ่งท่านผู้พิพากษา Chief Justice Pratt ได้อธิบายไว้ในคำพิพากษาว่า “... ค่าเสียหายในเชิงลงโทษที่กำหนดในครั้งไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจเท่านั้น แต่ยังเป็นกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษสำหรับการกระทำความผิดของจำเลยและเพื่อเป็นการป้องปรามการกระทำ อย่างเดียวกันนี้อีกในอนาคต...”

คดีต่อมาในปีเดียวกันของ Huckle v. Money (Huckle v. Money, 1763 : Rep. 768) ซึ่งมีสาเหตุมาจากการละเมิดสิทธิในที่ดินและทรัพย์สินของผู้อื่น ผู้พิพากษา Lord Camden ให้เหตุผลไว้ในคำพิพากษาว่า “...เป็นกรณีที่จำเลยเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐควบคุมตัวโจทก์ไว้โดยไม่มีหมายจับของศาลและโดยปราศจากอำนาจ ศาลเห็นว่าเป็นการก่อกวนต่อประชาชนจึงเห็นพ้องกับคณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายให้เป็นจำนวน 300 ปอนด์...” ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนเงินที่สูงมากในสมัยนั้น โดยท่านผู้พิพากษา Lord Camden ให้เหตุผลในการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวไว้ด้วยว่าเป็น “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ” ซึ่งทั้ง 2 คดีที่กล่าวข้างต้นถือเป็นที่มาของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

ภายหลังที่ศาลได้มีคำพิพากษาในคดี Wilkes v. Wood และคดี Huckle v. Money แล้ว ศาลของประเทศอังกฤษก็ได้มีการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษในคดีต่าง ๆ จาก การกระทำละเมิดอันมีลักษณะเช่นเดียวกันเรื่อยมาอย่างแพร่หลาย เช่น คดีทำร้ายร่างกาย (Assault) คดีการจำคุกผิดคน (False Imprisonment) คดีการหมิ่นประมาท (Defamation) เป็นต้น ทำให้เห็นว่าการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้นอนุญาตให้คณะลูกขุนสามารถกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษและเพื่อเป็นการยับยั้งป้องปรามมิให้กระทำความผิดในลักษณะเดียวกันขึ้นซ้ำอีกในอนาคต ขณะเดียวกันยังมุ่งเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นมิให้กระทำตาม

จากการนำหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบังคับใช้ในการพิจารณาคดีละเมิดของประเทศอังกฤษได้ส่งผลกระทบต่อและมีอิทธิพลอย่างแพร่หลายต่อการพิจารณาคดีละเมิดของประเทศอื่น ๆ ทั้งจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีและประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ซึ่งโดยทั่วไปการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้นจะไม่พบในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เนื่องจากถูกมองว่า ค่าเสียหายในเชิงลงโทษถือเป็นส่วนหนึ่งของบทลงโทษในทางอาญาเท่านั้น จึงปฏิเสธที่จะรับรู้และปฏิเสธการบังคับใช้ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ แต่ก็มีหลายประเทศที่ได้ยอมรับและมีการกำหนดค่าเสียหาย ในเชิงลงโทษ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชาอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐสโลวีเนีย เป็นต้น ซึ่งตรงข้ามกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติโดยให้ศาลสามารถที่จะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา เป็นต้น โดยเฉพาะประเทศอังกฤษซึ่งถือเป็นประเทศต้นแบบของการบังคับใช้ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ อย่างไรก็ตามในส่วนของการบังคับใช้ในการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษของแต่ละประเทศนั้นพบว่ายังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือแต่ละประเทศยังคงมีรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการพิจารณาที่แตกต่างกันออกไป

แนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

แนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้นอยู่บนพื้นฐานนโยบายสาธารณะ และเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม (Public Policy and the Interest of Society and for the Public Benefit) ซึ่งแนวความคิดนี้มีแนวความคิดในทางอาญาเจือปนอยู่มากกว่าที่จะเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งแต่เพียงอย่างเดียว โดยค่าเสียหายในเชิงลงโทษถือเป็นการลงโทษในทางแพ่งอย่างหนึ่งจากการกระทำละเมิดที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงเกินปกติและเป็นการยับยั้งป้องปรามการกระทำผิดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในอนาคต ขณะเดียวกันยังมุ่งเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นมิให้กระทำตามเช่นนั้นด้วย นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการทดแทนให้แก่โจทก์สำหรับความทุกข์ทรมานจากการถูกระงับได้อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าค่าเสียหายในเชิงลงโทษมิได้ถูกกำหนดขึ้นตามแนวความคิดของการลงโทษ ในทางอาญา แต่ค่าเสียหายในเชิงลงโทษถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งในทางแพ่งซึ่งไม่ใช่โทษในทางอาญา เนื่องจากการลงโทษทุกอย่างไม่ใช่จะถือว่าการลงโทษในทางอาญาเสียทั้งหมด แต่การลงโทษในทางอาญาต่างหากที่ถือว่าการลงโทษ (Herbert L. Packer, 1968 : 35) อีกทั้งวัตถุประสงค์ของการลงโทษในทางแพ่งกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษในทางอาญาก็มีความแตกต่างกัน เนื่องจากการลงโทษในทางแพ่งต้องการลงโทษเพื่อชดใช้เยียวยาความเสียหายต่อส่วนบุคคล ส่วนการลงโทษทางอาญาเป็นการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการชดเชยต่อสิ่งที่ได้กระทำความผิดต่อสาธารณะตามแนวความคิดเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม

ความหมายของค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

ความหมายทั่วไปของ “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ” หมายถึง ค่าเสียหายในทางแพ่งซึ่งกำหนดเพิ่มเติมขึ้นนอกเหนือจากค่าเสียหายในเชิงทดแทน (Compensatory Damages) อันมีสาเหตุมาจากลักษณะและพฤติการณ์ของจำเลยที่ได้กระทำความผิดโดยมีเจตนาชั่วร้าย (Malice) จงใจหรือเจตนา (Willful Action) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น (Recklessness) กดขี่ข่มเหง (Oppressive) ใสร้าย (Invidious) เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดและเป็นการยับยั้งป้องปรามมิให้กระทำมิชอบเช่นนั้นอีก ขณะเดียวกันยังมุ่งเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นมิให้กระทำตามเช่นนั้นด้วย

วัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

ค่าเสียหายในเชิงลงโทษถูกกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสังคม โดยส่วนรวมด้วยการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดอันเป็นผลมาจากการกระทำละเมิดที่มีความรุนแรง หรือเป็นการประทุษร้ายอย่างร้ายแรง นอกจากนี้ค่าเสียหายในเชิงลงโทษยังมีส่วนช่วยสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหายกรณีที่การกำหนดค่าสินไหมทดแทนไม่ได้สะท้อนถึงความเสียหายได้อย่างแท้จริง โดย Ellis (1982) (Mark Peterson, Syam Sarma, and Michael Shanley, 1987 : 2) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้ 7 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นการลงโทษจำเลยในคดีแพ่ง (Punishment of the Defendant)
- 2) เพื่อเป็นการยับยั้งป้องปรามในกรณีทั่วไป (General Deterrence)
- 3) เพื่อเป็นการยับยั้งป้องปรามในกรณีเฉพาะเจาะจง (Specific Deterrence)
- 4) เพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม (Preservation of the Peace)
- 5) เพื่อให้กฎหมายเอกชนมีสภาพบังคับในทางกฎหมายมากขึ้น
- 6) เพื่อเป็นการชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหายนอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนอื่น ๆ
- 7) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับค่าทนายความและค่าฤชาธรรมเนียม

ลักษณะและพฤติการณ์โดยทั่วไปของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

แม้ว่าการกระทำความผิดในคดีละเมิดกฎหมายจะให้สิทธิแก่ผู้เสียหายฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ แต่ก็ไม่ใช่ทุกกรณีที่ผู้เสียหายจะสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้ โดยทั่วไปประเทศที่มีการยอมรับและบังคับใช้หลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่ากรณีใดบ้างที่ควรจะได้รับค่าเสียหายในเชิงลงโทษ หากแต่ปรากฏในทางคดีที่มีลักษณะและพฤติการณ์การกระทำความผิดที่เป็นการซ้ำเติมให้เกิดความรุนแรงมากขึ้น เช่น การกระทำโดยมีเจตนาชั่วร้าย (Maliciousness) การกระทำโดยจงใจ (Willfulness) การกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น (Recklessness) การกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) การฉ้อโกง (Fraud) การฉ้อโกงอย่างร้ายแรง (Gross Fraud) การกดขี่ข่มเหง (Oppression) การดูหมิ่น (Contumely) หรือการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรม (Outrageous Conduct) ซึ่งลักษณะและพฤติการณ์เหล่านี้ถือเป็นลักษณะและพฤติการณ์โดยทั่วไปที่ให้อำนาจแก่ศาลในการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ซึ่งหากไม่มีลักษณะและพฤติการณ์เหล่านี้ค่าเสียหายก็จะถูกจำกัดแต่เฉพาะค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น

บทบัญญัติของกฎหมายไทยที่นำเอาแนวความคิดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้

โดยหลักของกฎหมายละเมิดแล้วเมื่อมีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้ผู้ที่กระทำละเมิดจะต้องชดใช้หรือทดแทนค่าเสียหายในความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้ถูกกระทำละเมิด สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศใช้ระบบประมวลกฎหมายนั้น มีแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายที่ว่า ละเมิดถือเป็นลักษณะหนึ่งของหนี้ในทางแพ่งที่จะต้องชดใช้ให้แก่กัน โดยมุ่งให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นในทำนองเดียวกับหนี้ตามสัญญา โดยในการกำหนดค่าเสียหายนั้นวางอยู่บนพื้นฐานของการชดใช้ค่าเสียหายตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (Actual Damage) เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมมากที่สุด โดยเหตุผลที่ว่าผู้เสียหายไม่พึงจะได้รับ การชดใช้ค่าเสียหายเกินกว่าหนี้ที่ผู้กระทำละเมิดมีต่อตน อันเป็นไปตามทฤษฎีว่าด้วยหนี้หรือทฤษฎีว่าด้วยภาระหน้าที่ (Theory of Obligation) จากแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลให้การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษในศาลของไทยนั้นไม่สามารถที่จะกำหนดขึ้นได้ เนื่องจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทนั้นกฎหมายไม่เปิดช่องให้มีการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ทำให้การนำแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไม่อาจที่จะนำมาใช้บังคับกับคดีละเมิดได้อย่างเป็นการทั่วไป

อย่างไรก็ตามดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในทางแพ่งในระบบประมวลกฎหมายนั้นได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะผสมผสานมากขึ้น โดยได้มีการนำเอาแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษที่บังคับใช้อยู่ในระบบกฎหมายจารีตประเพณีมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในแต่ละประเทศเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบกับภารกิจของกฎหมายละเมิดในปัจจุบันนั้นนอกจากจะมุ่งเพื่อทำหน้าที่ยืนยันถึงสิทธิและหน้าที่อันชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ไม่ควรจะมุ่งเพื่อชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ควรมุ่งเพื่อประโยชน์ในการยับยั้งป้องปราม อันเป็นการลดความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย อีกทั้งแนวความคิดของค่าเสียหายในเชิงลงโทษถือเป็นมาตรการทางกฎหมายหนึ่งที่มีประโยชน์สามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและสามารถสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้คนในสังคมได้ ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าว แม้ว่าการนำแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไม่สามารถที่จะนำมาใช้บังคับกับคดีละเมิดได้อย่างเป็นการทั่วไป แต่ในปัจจุบันก็ได้มีการนำเอาแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้กับกฎหมายลักษณะเฉพาะอยู่หลายฉบับในระยะเวลาที่มากกว่าทศวรรษที่ผ่านมา โดย

ผู้เขียนขอกล่าวถึงกฎหมายลักษณะเฉพาะที่มีการนำเอาแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้เป็นลำดับ ดังนี้

1. การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาตรา 13 ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีการฟ้องคดีตามมาตรา 8 (2) ศาลมีอำนาจกำหนดตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) นอกจากกำหนดค่าสินไหมทดแทนเฉพาะในความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าคืนผลประโยชน์ที่ได้จาก หรือเนื่องจากการละเมิด โดยคิดรวมเข้าไปในค่าสินไหมทดแทนได้

(2) ในกรณีไม่อาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนตาม (1) ได้ ให้ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ควบคุมความลับทางการค้าตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(3) ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจหรือมีเจตนาถั่นแถั่น เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้าให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อ การลงโทษ เพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนดตาม (1) หรือ (2) ได้ แต่ต้องไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนตาม (1) หรือ (2)

การที่ประเทศไทยได้ยกเว้นกฎหมายฉบับนี้ขึ้นเป็นผลสืบเนื่องจากพันธกรณีของไทยภายใต้ข้อตกลงองค์การการค้าโลกหรือ WTO ว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) โดยข้อตกลงดังกล่าวกำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องจัดให้มี การคุ้มครองในเรื่องของความลับทางการค้า

พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 บัญญัติหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้ ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้เรียกว่า “ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ” โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 13 (3) อันถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษได้เพิ่มขึ้นจาก ค่าสินไหมทดแทนโดยทั่วไป ในกรณีที่ผู้กระทำละเมิดนั้นได้กระทำโดยจงใจหรือมีเจตนาถั่นแถั่นเป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า โดยจะเห็นได้ว่าการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 เป็นเฉพาะกรณีการกระทำละเมิดในเรื่องของความลับทางการค้าในทางอุตสาหกรรมและในทางธุรกิจการค้าเท่านั้น และถือเป็นการคุ้มครองการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาฉบับแรกของไทยอีกด้วย

2. การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาตรา 16 คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะ ที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามมาตรา 15 มีสิทธิร้องขอต่อคณะ กรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ คำสั่งของคณะ กรรมการให้เป็นที่สุด

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่คนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้...

เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2550 คณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. .... โดยร่างพระราชบัญญัตินี้ได้การนำหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ด้วย ซึ่งต่อมาสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทำให้ “พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ พ.ศ. 2550” มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2550

จะเห็นได้ว่า นอกจากพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 ที่ได้นำเอาหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาใช้บังคับเป็นผลสำเร็จแล้ว พระราช บัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ถือเป็นกฎหมายฉบับที่สองที่ได้มีการนำเอาหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาบังคับใช้ในกฎหมายไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญและให้ความสำคัญคุ้มครองต่อคนพิการเพื่อเป็นยับยั้งและป้องปรามการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ โดยหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลสามารถที่จะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงได้

3. การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาตรา 11 นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกายสุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามมี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

(2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้ อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้ว ไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีการตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ขึ้นและมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาพระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติกฎหมายไว้เพียง 16 มาตราเท่านั้นซึ่งนับว่าสั้นมาก

โดยพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้นำหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายจารีตประเพณีมาเป็นแนวทางในการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยจะเห็นได้จากคำชี้แจงของคณะกรรมการที่เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า “ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมีตัวอย่างอยู่ในพระราชบัญญัติความล้มเหลวการค้า พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ไม่เกินสองเท่าของความเสียหายที่แท้จริง ส่วนในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาในระยะเวลาหลังศาลสูงสุดของอเมริกาได้มีคำแนะนำว่า ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไม่ควรเกินสิบเท่าของความเสียหายที่แท้จริง แต่ที่คณะกรรมการกำหนดไว้ที่สี่เท่าเท่านั้น เพราะเห็นว่าการที่ผู้ประกอบการดังกล่าวทำ

ให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภคนั้นเป็นสิ่งที่เอาเปรียบต่อสังคม มิใช่อ่างปัจเจกชนกับผู้ประกอบการในเรื่องความลับทางการค้าซึ่งกำหนดไว้สองเท่าของความเสียหายที่แท้จริง

ต่อมาพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขโดยได้มีการปรับลดจำนวนค่าเสียหายในเชิงลงโทษลงจากจำนวนสี่เท่า เหลือเพียงจำนวนสองเท่าของความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น

โดยในส่วนของ การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษหรือค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษนั้น ปรากฏอยู่ในมาตรา 11 (2) และถือเป็นกฎหมายฉบับที่สามของประเทศไทยที่ได้มีการนำเอาหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายไทย

4. การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาตรา 42 ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบการโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนใน การก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

โดยเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นมีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 42 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เรียกว่า “ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ” โดยบัญญัติให้ศาลมีอำนาจในการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนจากผู้ประกอบการที่กระทำไม่สุจริต ทำให้เห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ถือเป็น

พัฒนาแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในทางแพ่งในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษและเพื่อเป็นการยับยั้งป้องปราม ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันบทลงโทษในทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับคดีผู้บริโภคมือตราโทษที่ไม่สูง ทำให้ในทางปฏิบัติจึงไม่สัมฤทธิ์ผลให้ผู้ประกอบการเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุจูงใจของผู้ประกอบการที่ได้เอาเปรียบผู้บริโภคเพื่อต้องการประโยชน์ในทางทรัพย์สินแล้วก็น่าที่จะริบประโยชน์นั้นเสีย จึงเกิดเป็นหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษขึ้น ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีบัญญัติอยู่ในกฎหมายของต่างประเทศ อีกทั้งพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ก็ได้ให้นำเอาหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาบัญญัติและบังคับใช้เช่นเดียวกัน

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ถือเป็นกฎหมายฉบับที่สี่ของประเทศไทยที่ได้มีการนำเอาหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้

5. การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาตรา 9 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

“ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นการกระทำโดยจงใจหรือมีเจตนาเป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายตามวรรคหนึ่ง”

พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่ได้มีการนำเอาหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาใช้บังคับ โดยบัญญัติหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในมาตรา 9 ซึ่งแม้เนื้อความในบทบัญญัติของมาตรานี้จะใช้คำว่า “...ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหาย...” แต่ก็เป็นที่ชัดเจนว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดขึ้นนั้นถือเป็นการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ทั้งนี้เนื่องจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้อธิบายเพิ่มเติมถึงสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวไว้ว่า “...เพื่อเพิ่มบทบัญญัติเรื่องค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive damages) โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหาย ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่ามีการกระทำโดยจงใจหรือมีเจตนาให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย...” ซึ่งการนำหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาใช้บังคับในกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้ถือเป็นความก้าวหน้าของกฎหมาย

ทรัพย์สินทางปัญญาภายหลังจากการนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้บังคับในพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

6. การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาตรา 18 บุคคลใดเห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช่เป็นกรณีที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะ กรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้เป็นที่สุด ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ สทพ.

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้...

โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 18 วรรค 2 และถือได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการพัฒนาและมีความแตกต่างไปจากพระราชบัญญัติฉบับอื่น ๆ ก่อนหน้านี้ที่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้ ดังจะสังเกตเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 18 วรรค 2 ได้บัญญัติโดยใช้คำว่า “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ” ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Punitive Damages” มิใช่คำว่า “ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ” โดยบัญญัติให้ศาลมีอำนาจในการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้ไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้ และนี่ถือเป็นกฎหมายฉบับที่หกที่ได้มีการนำเอาหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายของไทย

6.7 การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

มาตรา 142 นอกจากความรับผิดตามมาตรา 139 ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อ
การลงโทษ ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ได้รับอนุญาตได้ประกอบกิจการเหมืองแร่โดยรู้อยู่แล้วว่าการ
ประกอบกิจการเหมืองแร่นั้นไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้
ว่าการประกอบกิจการเหมืองแร่ไม่ปลอดภัยภายหลังจากการทำแร่นั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตาม
สมควร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบกิจการจ่ายค่าสินไหมทดแทน
เพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่า
ของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความ
เสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบกิจการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของการประกอบกิจการ
ระยะเวลาที่ผู้ประกอบกิจการปกปิดความไม่ปลอดภัยของการประกอบกิจการของผู้ประกอบกิจการ
เมื่อทราบว่าการประกอบกิจการทำเหมืองแร่นั้นไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบกิจการได้รับ
สถานะทางการเงินของ ผู้ประกอบกิจการ การที่ผู้ประกอบกิจการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น
ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

ก่อนที่พระราชบัญญัติฉบับนี้จะได้บัญญัติขึ้นนั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เสนอต่อสภานิติ
บัญญัติแห่งชาติเป็นเรื่องด่วนเมื่อต้นเดือนมีนาคม พ.ศ.2559 เพื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.
.... โดยมีเหตุผลความจำเป็นในการเสนอร่างพระราชบัญญัติคือโดยที่พระราชบัญญัติพิกัดอัตรา
ค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ทำให้
บทบัญญัติไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน สมควรที่จะปรับปรุงโดยนำหลักการของกฎหมาย
ทั้งสองฉบับมาบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกัน

ปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ได้มีการปรับปรุงแก้ไขและประกาศใช้เป็น
พระราชบัญญัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2560 เรียกว่า “พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560” ซึ่งจะ
เห็นได้ว่าในส่วนของการรับผิดทางแพ่งนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตต้อง
รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่เกิดจากการประกอบกิจการของตนต่อความเสียหายอันเกิดขึ้น
ให้แก่รัฐตั้งแต่สองเท่าแต่ไม่เกินสามเท่าของมูลค่าแร่ที่ได้จากการทำเหมืองในบริเวณดังกล่าวด้วย
นอกจากนี้ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้นปรากฏอยู่ในมาตรา 142 (2) โดย
บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหม
ทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่
แท้จริงนั้นในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ได้รับอนุญาตได้ประกอบกิจการเหมืองแร่โดยรู้อยู่แล้วว่า
การประกอบกิจการเหมืองแร่นั้นไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
หรือเมื่อรู้ว่าการประกอบกิจการเหมืองแร่ไม่ปลอดภัยภายหลังจากการทำแร่นั้นแล้วไม่ดำเนินการ

ใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายนั้น ซึ่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 ฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายฉบับล่าสุดที่ได้มีการนำเอาหลักเกณฑ์ของค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายไทยในปัจจุบันนี้

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าบรรดากฎหมายที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ต่างล้วนเป็นกฎหมายลักษณะเฉพาะ ซึ่งมีพื้นฐานความรับผิดชอบจากกฎหมายลักษณะละเมิดทั้งสิ้น โดยได้มีการนำเอาแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้ตลอดระยะเวลาที่ศวรรษที่ผ่านมา และพอจะมองเห็นถึงแนวโน้มของการนำเอาแนวความคิดดังกล่าวมาปรับใช้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ กับกฎหมายลักษณะเฉพาะอย่างอื่น ๆ อีกในอนาคต สำหรับผู้เขียนนั้นยังคงเฝ้าติดตามและมีความหวังว่าสักวันหนึ่งแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษน่าจะสามารถนำมาปรับใช้กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทได้ด้วย อันจะส่งผลให้แนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษสามารถนำมาบังคับใช้กับคดีละเมิดได้อย่างเป็นการทั่วไปอันจะเป็นการขยายกรอบการชดเชยเยียวยาและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหายได้มากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยับยั้งป้องปรามการกระทำละเมิดได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- Elliot Klayman and Seth Klayman, “Punitive Damages: Toward Torah-based Tort Reform,” *Cardozo Law Review* 23, 1 (June 2001): 221-225.
- Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction* (Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1968), p. 35.
- Mark Peterson, Syam Sarma, and Michael Shanley, *Punitive Damages: Empirical Findings* (Santa Monica, Calif.: The Rand Corporation, 1987), p. 2.
- Melvin M. Belli, “Punitive Damages: Their History, Their Use and Their Worth in Present-day Society,” *U.M.K.C Review* 2 (October 1980): 49; A concise review of the topic is found in Klayman and Klayman, *op. cit.*, p. 225.

Susan M. Peter, “Punitive Damages in Oregon,” *Willamttel L. Review* 18 (May 1982): 369, 372; A concise review of the topic is found in Klayman and Klayman, *op. cit.*, p. 225.

คดี *Wilkes v. Wood*, (1763) 98 Eng. Rep. 489.

คดี *Huckle v. Money*, (1763) 95 Eng. Rep. 768.

พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13